

УДК 373.3.015.31:17

DOI: 10.31652/3041-2439-2026-6-3

Моральне виховання молодших школярів: традиційні та інноваційні форми роботи в умовах школи І ступеня

Людмила Любчак

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

Анотація. У статті порушено проблему морального виховання дітей молодшого шкільного віку в умовах цифровізації сучасної освіти. Проаналізовано наукові позиції дослідників з окресленої проблеми в контексті ідей класиків педагогіки та сучасних підходів. Розкрито зміст і завдання морального виховання сучасних учнів, зроблено акцент на формуванні моральних цінностей молодших школярів. Зазначено, що молодший шкільний вік є сенситивним для формування моральних уявлень, виховання моральних почуттів та досвіду моральної поведінки. Наголошено, що успішність процесу морального виховання молодших школярів залежить від урахування педагогом вікових особливостей учнів, їхнього індивідуального досвіду, суб'єктивної готовності до самовдосконалення, розумного поєднання традиційних та інноваційних форм виховної роботи.

Розкрито методичні аспекти організації та проведення окремих форм морального виховання молодших школярів. Зокрема, представлено можливості квесту як інтерактивної форми позаурочної роботи з учнями, наведено приклади тем для проведення ігор-квестів; окреслено методику проведення усного журналу морального спрямування. Особливий акцент зроблено на морально-етичній бесіді як важливій формі виховання в учнів загальнолюдських цінностей, наведено приклади тем для проведення бесід з дітьми молодшого шкільного віку. Окреслено перелік основних форм морального виховання учнів. Показано необхідність збереження балансу у використанні цифрових інструментів та аналогових форм морального виховання, які передбачають взаємодію з ровесниками, значимими дорослими, природою.

Ключові слова: молодші школярі, моральне виховання, форми виховної роботи, квест, усний журнал, морально-етична бесіда.

UDC 373.3.015.31:17

DOI: 10.31652/3041-2439-2026-6-3

Moral education of primary school pupils: traditional and innovative forms of work in the context of a stage I school

Liudmyla Liubchak Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine

Abstract. The article raises the issue of moral education of primary school-age children in the context of the digitalization of modern education. The scholarly positions of researchers on the outlined issue are analyzed in the context of the ideas of classical pedagogues and contemporary approaches. The content and tasks of the moral education of modern pupils are revealed, with emphasis placed on the formation of moral values in primary school pupils. It is noted that primary school age is a sensitive period for the formation of moral notions, the cultivation of moral feelings, and the development of experience of moral behaviour. It is emphasized that the success of the process of moral education of primary school pupils depends on the teacher's consideration of pupils' age characteristics, their individual experience, their subjective readiness for self-improvement, and a reasonable combination of traditional and innovative forms of extracurricular educational work. The methodological aspects of organizing and conducting certain forms of moral education of primary school pupils are revealed. In particular, the possibilities of the quest as an interactive form of extracurricular work with pupils are presented, and examples of topics for quest games are provided; the methodology for conducting an oral journal with a moral focus is outlined. Special emphasis is placed on the moral and ethical conversation as an important form of developing universal human values in pupils; examples of topics for conversations with primary school-age children are provided. The main forms of pupils' moral education are outlined. The need to maintain a balance in the use of digital tools and analogue forms of moral education, which involve interaction with peers, significant adults, and nature, is demonstrated.

Keywords: primary school pupils, moral education, forms of educational work, quest, oral journal, moral and ethical conversation.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку українського суспільства виховувати в дітей найкращі почуття – милосердя, співчуття, совість, доброту, турботливість, щирість, працелюбність, відповідальність – стає досить складно, адже вони, з одного боку, стають свідками й жертвами агресії та насилля, несправедливості, прагматичних рішень, корупції та культу грошей, а з іншого – бачать приклади мужності й витривалості, терпіння й винахідливості в критичних ситуаціях, щирості й бажання допомогти ближньому. Розібратися в усіх складних проблемах морального вибору не завжди під силу навіть дорослій людині, не кажучи вже про молодших школярів, особливо в умовах війни, яка руйнує всі усталені правила співіснування, нівелює загальнолюдські цінності.

У початковій школі моральне виховання має певні особливості, які зумовлені перш за все віковими можливостями учнів, специфікою навчального змісту, власними уявленнями дітей про добро й зло, про честь і безчестя, про людську гідність. «Виховання в молодшому шкільному віці – від шести до десяти років – я назвав би школою сердечності. Наші педагоги намагаються виховати в кожній дитині цього віку сердечну чуйність до навколишнього, до всього, що створює людина, що служить їй, і, звичайно, насамперед до самої людини» – пише видатний український педагог-гуманіст В. Сухомлинський [15, с. 219.].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам морального виховання дітей присвячені праці педагогів-класиків. Так, Я. Коменський у вченні про моральність виділяв основні, або, як їх називають, «кардинальні» добродієвості: мудрість, помірність, мужність і справедливість. Учений пропонував також

привчати маленьких дітей до постійної праці й постійних занять; до терпіння, яке буде потрібне протягом усього життя; виховувати ввічливість. Видатний чеський педагог вважав, що ці чесноти є фундаментом для виховання особистості: «адже не можна без фундаменту споруджувати будівлю, у якій усі її погано скріплені частини хиталися б на своїх стояках» [9, с. 136]. Формування моральних якостей завжди вважалося одним з найважливіших завдань у всіх системах виховання й у всіх народів. К. Ушинський стверджував, що моральне виховання становить головне завдання виховання, значно важливіше, ніж розвиток розуму взагалі, наповнення голови знаннями й роз'яснення кожному його особистих інтересів [16].

Значний внесок в сучасну теорію виховання здійснив І. Бех, який у тритомній монографії «Виховання особистості» обґрунтовує сутність особистісно-орієнтованого виховання, визначає основні принципи, особисті цінності й смисли, нові виховні технології, аналізує категорії успіху й вчинку як духовні аспекти особистості, пропонує практичні рекомендації щодо його організації. Зокрема, вчений наголошує на важливості системного підходу у формуванні в дитини почуття цінності іншої людини, піднімає проблему вдячної пам'яті, етичної відповідальності за свої вчинки [4].

Характеристику базових цінностей шкільної освіти, які формуються у взаємозв'язку навчання й виховання учнів, співпраці з батьками й впливів навколишнього середовища, знаходимо в працях О. Савченко. Найбільш важливими з них авторка визначає цінності громадянського виховання, гуманізацію суспільного життя й гуманізацію освіти, толерантність, освоєння цінностей культури, працелюбність і відповідальність як цінності шкільної освіти, цінність екологічного світогляду, мовну культуру як особистісно й суспільно значущу цінність, здатність навчатися

впродовж життя, здоров'я як цінність [14]. Дослідниця підкреслює, що духовно-моральне виховання охоплює всі сфери життя дитини й виявляється у ставленні до рідних, інших людей, природи рідного краю, Батьківщини, рідного слова, праці. Тому вчителі мають забезпечити системний цілісний підхід – «здіяяти виховні можливості різних предметів, позаурочної роботи (гуртки, дитячий театр, бібліотека, виховна діяльність у групі продовженого дня); зосередити увагу батьків на духовно-моральному вихованні дітей як основі їх благополучного розвитку і соціалізації» [14, с. 119].

Вивченню умов морального виховання школярів різного віку та підготовці вчителя до формування в учнів моральної свідомості присвячені праці ряду науковців (І. Бех, О. Богданова, О. Дубасенюк, І. Зязюн, В. Кузь, В. Оржеховська, О. Столяренко, К. Чорна та ін.). Проблеми морального виховання молодших школярів неодноразово ставали предметом досліджень сучасних науковців (Н. Басюк, І. Батарейна, А. Бойко, О. Матвієнко, Н. Новосельська, О. Поліщук, О. Савченко, О. Сідлецька та ін.). Особливої актуальності, на наш погляд, заслуговує проблема добору вчителем форм виховної роботи для реалізації завдань морального виховання молодших школярів, адже сучасні учні живуть в умовах інформаційного суспільства, а змішана й дистанційна форми навчання потребують інтеграції цифрових технологій не лише для ефективної організації навчання учнів, а й у виховний процес.

Мета статті. Окреслити сучасні підходи до організації морального виховання молодших школярів, проаналізувати можливості використання вчителем початкової школи традиційних та

інноваційних форм виховної роботи з даного напрямку виховання.

Виклад основного матеріалу. Науковці трактують зміст морального виховання як цілеспрямовану взаємодію дорослого й дитини з метою формування моральних почуттів і якостей, засвоєння моральних норм і правил, розвитку моральних мотивів і навичок поведінки [3, с. 120]. Серед важливих завдань морального виховання молодших школярів варто виділити: озброєння знаннями про пріоритети загальнолюдських цінностей; формування уявлень про моральні норми; виховання громадянської й соціальної відповідальності; виховання й розвиток моральних почуттів; формування в учнів моральних переконань; вироблення умінь та навичок моральної поведінки й дій та ін. За основу морального виховання учнів варто взяти загальноприйнятту в педагогіці класифікацію моральних цінностей: загальнолюдські (добро, правда, чесність, гідність, мудрість, справедливість), національні (патріотизм, національна гідність, повага до національних традицій), громадянські (повага до закону, держави, обов'язки, шанування прав і свобод людини), сімейні (подружжя вірність, піклування про дітей та батьків) [3].

Залежно від характеру ставлення людини до різних об'єктів соціальної дійсності виділяють основні види вищих почуттів: моральні, практичні, інтелектуальні й естетичні [10]. Моральні почуття людина виявляє до суспільства, інших людей, а також до самої себе. Достатньо актуальним у наш час є завдання щодо виховання в учнів почуття любові до Батьківщини, яке реалізується, коли поняття «Батьківщина» наповнюється особистісним значенням. Для цього важливо знати історію своєї країни, її визначні пам'ятки, пам'ятники культури, знайомитися з видатними творами мистецтва, з життям і діяльністю

видатних людей, брати активну участь у суспільному й культурному житті країни.

Загальновідомо, що молодший шкільний вік є сенситивним для морального виховання, оскільки в цей період активно формується моральна сфера дитини, засвоюються моральні цінності, усвідомлюється необхідність дотримання моральних норм. Молодші школярі, на думку І. Батарейної, вже здатні сприймати вимоги до себе, вони піддатливі зовнішньому впливові, схильні до наслідування. Моральне виховання молодших школярів передбачає створення у них моральних уявлень, виховання моральних почуттів та досвіду моральної поведінки [2, с. 52-53].

Учитель початкової школи має широкі можливості для реалізації завдань морального виховання молодших школярів, використовуючи традиційні та інноваційні форми виховання. Саме школа, на нашу думку, повинна створити сприятливе гуманне та безпечне середовище для морального становлення учнів, їх духовного розвитку, утвердження загальнолюдських цінностей. За умови активного включення батьків до організації й проведення різних форм виховання, коли вчителі та батьки стануть одностайними, результати моральної вихованості дітей можуть бути належними.

Неоціненним з точки зору обґрунтування теоретичних засад проблеми морального виховання та практичної реалізації в умовах початкової школи є досвід формування добродійності молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи Г. Іваниці, яка розкрила сутність і структуру добродійного вчинку, запропонувала певну систему у визначенні змісту, форм і методів виховання добродійності. У визначеній дослідницею

моделі комплексної виховної системи школи І ступеня «Добродій» пропонуються авторські форми виховної роботи з формування в учнів здатності до добродійного вчинку: гостини «Доброї сімейки», гра «Будемо знайомі», дискусії в клубі «Добродій у капелюшку», випуски усного журналу; традиційні ігрові, разові трудові, театралізовані колективні чи індивідуальні добродійні творчі справи; разові агітаційні, спортивні, екологічні, культурологічні довготривалі колективні чи індивідуальні добродійні творчі справи [6].

Форма виховання як педагогічна категорія визначається з позицій зовнішньої, організаційної характеристики виховного процесу. Найбільш поширеною є класифікація форм виховання залежно від кількості дітей, які беруть у них участь: масові, групові та індивідуальні. І. Казанжи до масових форм виховної роботи відносить тематичні вечори, зустрічі з видатними людьми, конкурси, олімпіади, фестивалі, конференції тощо. До групових форм виховної роботи з позицій автора належать години класного керівника, гуртки художньої самодіяльності, екскурсії, походи тощо. В індивідуальній виховній роботі використовують колекціонування, гру на музичних інструментах, малювання, позакласне читання художньої літератури, ведення читацького щоденника тощо [7, с. 59].

Форми виховної діяльності визначають також відповідно до напрямів виховної роботи вчителя-класовода. Для реалізації завдань морального виховання молодших школярів застосовують переважно такі форми роботи: морально-етичні бесіди, акції милосердя, усні журнали, вечори запитань та відповідей, «круглі столи», дискусії за результатами прочитаних художніх творів та ін. У позакласній виховній роботі з молодшими школярами широко практикують ігрові форми виховання: створення ігрових виховних ситуацій, конкурси,

вікторини; розв'язання кросвордів, ребусів тощо. Домінування у молодших школярів образного мислення робить ефективним використання ситуативно-рольових та сюжетно-рольових ігор, ігор-драматизацій, інсценування, ігор-мандрівок, екскурсій, ігрових вправ, виставок малюнків, виставок-ярмарок, добродійних акцій, годин спостереження, годин милування, тощо.

Нами було проведено онлайн-опитування вчителів початкових класів однієї із шкіл м. Вінниці з метою дослідження найбільш ефективних форм морального виховання учнів у процесі позакласної роботи. Серед найбільш популярних педагогічних практик назвали: перегляд і обговорення художніх творів, фільмів, мультфільмів (100% учителів вказали на ефективність даної форми роботи); квести та морально-етичні бесіди (87,5%); зустрічі з цікавими людьми та інтелектуальні і рольові ігри (75,0 %); трудові акції та усні журнали (62,5%); ігри-подорожі та свята (50,0%); вікторини (37,5%). Зауважимо, що використання пропонувані форм виховної роботи передбачає навчання молодших школярів у змішаному режимі.

Для вчителя сьогодні викликом виступають й самі учні, адже покоління, яке формується в новому інформаційному середовищі, здатне прогресувати в результаті успішно закладеного підґрунтя. Спроможність педагога постійно вдосконалювати свої знання та навички, не зупинятися на досягнутому, а старатися йти в ногу з розвитком сучасних технологій допоможуть, на нашу думку, покращити стан моральної вихованості молодших школярів і вивести його на вищий рівень. Варто погодитися з думкою науковців, що лише за умови успішного професійного

зростання вчителя буде можливість сформувати особистість, готову та вмотивовану до навчання та розвитку впродовж усього життя.

Успішність процесу морального виховання не в останню чергу залежить від урахування педагогом вікових особливостей учнів, індивідуального досвіду школярів, їх позицій, виявлення суб'єктивної готовності до самовдосконалення. Сучасні учні молодшого шкільного віку належать до категорії дітей покоління Альфа, які від самого народження ростуть і розвиваються перед екранами електронних пристроїв і сприймають цифрову інформацію на такому ж рівні, як і в реальному житті [5]. Для цих дітей не існує формальностей та субординації, авторитетами переважно є впливові люди із соціальних мереж, зокрема з YouTube і Tik Tok. Їм властиві врівноваженість, толерантність та реалістичний підхід до життя. Вони відрізняються мобільністю, з легкістю приймають рішення та швидко реалізують власні ідеї. Водночас вони є надзвичайно чутливими й вразливими [18]. Тому пропонувані вчителями лише традиційні форми морального виховання не завжди є ефективними в роботі з сучасними учнями.

Моральному вихованню молодших школярів, на думку Гудими Н. та Ковальчук О., якнайкраще сприяють ігрові педагогічні технології та технологія кейс-стаді. Дослідники переконані в ефективності рольової гри як форми морального виховання молодших школярів. Як стверджують науковці, «ігри на морально-етичну тематику спрямовані на розвиток моральних якостей дитини, її творчих здібностей; налагодження комунікацій з однолітками та дорослими; виховання почуття взаємодопомоги і співпраці; сприяють проявам самостійності, ініціативності та імпровізації» [8, с. 134].

Досить простою та ефективною формою морального виховання учнів є *усний журнал* –

колективна форма виховної роботи, яка дозволяє кожному учаснику проявити свою креативність у підготовці та представленні певної рубрики. Журнал може випускатися учнями за окремою темою, або ж містити різноманітні за тематикою «сторінки». Представлення учнями окремих сторінок журналу можна поєднувати з виступами запрошених гостей, проведенням цікавих вікторин тощо. Наприклад, мандруючи сторінками усного журналу з теми «Моя перлина – Україна», можна розширити і поглибити знання учнів про рідний край, Україну, національні символи; познайомити зі славетними українцями; виховувати почуття патріотизму, національної гордості, поваги до історичного минулого українського народу, бажання берегти свою культуру, примножувати традиції і звичаї. Пропонуємо мандрівку з даної теми такими сторінками:

I сторінка «Що таке Батьківщина?».

II сторінка «Наша Вітчизна – демократична держава».

III сторінка «Наші символи».

IV сторінка «Славетні українці».

V сторінка «Я – патріот України».

VI сторінка «Героїчне минуле та сьогодення».

VII сторінка «Творимо майбутнє разом».

Важливою формою морального виховання молодших школярів є *морально-етична бесіда*, основним завданням якої виступає здобуття учнями моральних знань, вироблення необхідних етичних уявлень, виховання зацікавлення моральними проблемами. Головним призначенням морально-етичної бесіди є допомога учням розібратися в складних питаннях моралі, сформуванню в дітей стійку моральну позицію, допомогти кожному вихованцеві

усвідомити свій особистий досвід моральної поведінки, сформувати вміння виробляти моральні погляди. У виховній роботі з молодшими школярами варто проводити морально-етичні бесіди з формування в учнів загальнолюдських цінностей; бесіди, присвячені культурі поведінки, формуванню навичок свідомої дисципліни, дотриманню морально-етичних норм, умінню спілкуватися з іншими людьми, ставленню до людей, результатів їх праці, до природи та ін.

Попович Я., Михайлова К. акцентують увагу на важливості проведення етичних бесід уже з дітьми дошкільного віку й пропонують орієнтовну тематику: «У чому небезпека байдужості», «Чесність і правдивість», «Дружба й товаришування», «Скромність», «Чистота та охайність», «Чуйність і уважність», «Про обов'язок і відповідальність», «У здоровому тілі – здоровий дух», «Бути вихованим. Що це значить?» [12]. У роботі з молодшими школярами перелік тем для проведення морально-етичних бесід може розширитися: «Що таке добро?», «Чесність у повсякденні», «Правила гостинності», «Повага до старших», «Чому важливо бути відповідальним?», «Чи вміємо ми дякувати?», «Бережімо природу», «Чим пахне хліб?» тощо.

Баранюк І. пропонує методіку проведення етичних бесід з молодшими школярами, в основі яких лежить знайомство з художньо-педагогічними творами В. Сухомлинського, адже художній світ оповідань і казок видатного педагога-гуманіста є невичерпним джерелом морального виховання учнів. Дослідниця пропонує створення системи бесід на морально-етичну проблематику, «оскільки успіх такої складної справи, як виховання в дитини життєво важливих морально-етичних цінностей, потребує не просто витончених засобів, а й засобів, які здійснюються системно. І ця системність має бути добре продуманою, такою,

що враховує багато умов та чинників [1, с. 168]. Ми повністю поділяємо методичні позиції автора щодо організації виховної роботи з морального виховання молодших школярів засобами художньо-педагогічних творів В. Сухомлинського. У проведенні морально-етичних бесід пропонуємо обрати ряд оповідань В. Сухомлинського: «Горбатенька дівчинка», «Як Сергійко навчився жаліти», «Намісто з чотирма променями», «Маленька горбунка та Мерехтлива Зірочка», «Яка квітка конвалії?», «Чоловік без ноги», «Задивився і розгубився», «Конвалія під вікном» та ін.

У ході морально-етичної бесіди з молодшими школярами для постановки проблеми учитель-класовод може навести конкретний приклад з життя дітей, запропонувати учням ситуацію морального вибору, вірш, загадку, музичний чи відео фрагмент тощо. Обговорення проблеми з учнями буде ефективнішим за умови використання педагогом художніх активізаторів (літературних або народних творів (казок, пісень, байок, оповідань, загадок, прислів'їв), творів образотворчого, музичного мистецтва, відеоматеріалів (фрагментів мультфільмів, дитячих фільмів, передач), комп'ютерних презентацій), ігрових ситуацій, завдань творчого характеру. Це употужнить вплив на емоційно-вольову та інтелектуальну сферу вихованців.

В останні роки набувають поширення інноваційні форми морального виховання молодших школярів, у яких акцент зміщується на інтерактивну взаємодію. Технологія сторітелінгу передбачає використання сучасних літературних творів і казок для обговорення моральних дилем, у процесі роботи з якими учні не просто слухають текст, а й моделюють

альтернативний фінал або поведінку героїв; кейс-технології дозволяють аналізувати реальні або змодельовані життєві ситуації, у яких учні мають зробити моральний вибір та обґрунтувати його; проєктні технології передбачають участь молодших школярів у волонтерських, благодійних, екологічних акціях для закріплення моральних цінностей через реальну діяльність; ігрові технології – використання рольових ігор, квестів – дозволяють дітям прожити певний досвід у безпечному середовищі.

Цікавою інтерактивною формою позакласної роботи з учнями молодшого шкільного віку є *квест*, який передбачає мандрівку різними «станціями», на яких учні виконують креативні завдання: розгадують загадки, ребуси, головоломки, шукають відповіді на запитання [17]. Дану форму роботи відносять до ігрових технологій, тому за ретельної підготовки й чіткої організації учні отримують не лише необхідні знання, а й відчують насолоду від творчого напруження інтелектуальних та фізичних сил, невимушеної обстановки, процесу й результатів колективної творчої діяльності, адже це сюжетна командна гра-пригода за маршрутом із підказками та оригінальними завданнями. Для реалізації завдань морального виховання молодших школярів можна проводити ігри-квести «стежинами рідної землі», «Міжпланетний експрес на планету Добра», «Подорож стежинками здоров'я»? «Хоч ми малі – до праці звикли», «Подорож у дорослий світ професій» та ін. Для організації квестів із сучасними вихованцями, які є невід'ємною частиною нового інформаційного середовища, можна використовувати чудовий сервіс Classtime. Досвід учителів засвідчує, що використання даного сервісу та поєднання із завданнями за QR-кодами може зробити мандрівку «станціями» маршрутною картою цікавою та пізнавальною.

Для ефективної організації різних форм виховної роботи у початковій школі можна залучити велику кількість новітніх технічних засобів [19]. Зокрема, використання онлайн-платформи Kahoot допоможе вчителю-класоводу створити цікаві запитання з варіантами відповідей з означеної теми морально-етичної бесіди, супроводжувати їх зображеннями відео чи аудіо, запропонувати їх вихованцям у формі вікторини в ігровому форматі.

Висновки. В організації виховної роботи з дітьми цифрового покоління учителю-класоводу досить важливо зберігати баланс у використанні цифрових інструментів та реальних аналогових форм виховання, які передбачають взаємодію з ровесниками, значимими дорослими, природою тощо. Вважаємо, що розумне поєднання традиційних та інноваційних форм морального виховання допоможе учням зрозуміти різницю між реальним і віртуальним життям, сприятиме розвитку

критичного мислення.

Основними формами виховної роботи з реалізації завдань морального виховання молодших школярів можуть бути: бесіди (морально-етичні, екологічні, патріотичні тощо); ігри-подорожі, квести, вікторини, усні журнали, аукціони ідей; інтелектуальні та рольові ігри, свята; трудові акції, зустрічі з цікавими людьми; перегляд і обговорення художніх творів, фільмів, мультфільмів тощо. Успішність процесу морального виховання залежить від урахування вчителем індивідуального досвіду школярів, ретельного підбору змісту, методів і форм виховної роботи, залучення батьків до сумісної виховної діяльності, розумного поєднання традиційних та інноваційних форм виховання.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні можливостей використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації виховних проєктів та інших форм виховної роботи, проведення яких сприятиме реалізації завдань морального виховання молодших школярів.

Список використаних джерел

1. Баранюк І. Художньо-педагогічні твори Василя Сухомлинського як виховний засіб в початковій школі: методичний аспект. *Інноватика у вихованні*. 2023. Вип. 1(18). С. 163-173. URL: <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i18.558> (дата звернення 11.03.2026).
2. Батарейна І. О. Нова українська школа: організація морального виховання в новому освітньому просторі. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-032-2-4> (дата звернення 11.03.2026).
3. Безбородих С. М. Теорія і методика виховання молодших школярів : навч.-метод. посіб. Старобільськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2019. 246 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості. Київ: Либідь, 2003-2006 рр. Кн. 1-3.
5. Василюк А., Кіт Г. Учні покоління Альфа: специфіка навчання в умовах школи і ступеня. *Інновації в дошкільній і початковій освіті*. 2025. № 1(3). С. 9-20. DOI: <https://doi.org/10.31652/3041-2439-2025-3-1> (дата звернення 21.03.2026).
6. Іваниця Г. А. Добродій: комплексна виховна система школи першого ступеня : посіб. для вчителя. Вінниця: Фенікс, 2010. 200 с.
7. Казанжи І. В. Теорія і методика виховної роботи в школі I ступеня : навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2014. 296 с.
8. Ковальчук О., Гудима Н. Психологічні основи змісту, форм організації та методів морального виховання молодших школярів: від традицій до інновацій ціннісних орієнтирів сучасної

- української школи. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 62. С. 129-139. DOI: [https://doi.org/10.31909/26168812.2023-\(62\)-15](https://doi.org/10.31909/26168812.2023-(62)-15) (дата звернення 21.03.2026).
9. Коменський Я. А. Велика дидактика. *Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія : навчальний посібник / Є. І. Коваленко, Н. І. Белкіна*. Київ: ЦНЛ, 2006. С. 100-155.
 10. Максименко С. Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Видання друге, переобладнане та доповнене. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.
 11. Поліщук О. П. Методика та педагогічні умови формування морально-ціннісних орієнтацій молодших школярів у процесі позакласної виховної роботи. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету / редкол.: С. В. Совгіра, І. І. Демченко, О. Д. Балдинюк та ін.; Уманський держ. пед. ун-т ім. П. Тичини*. Умань: Візаві, 2019. Вип. 4. С. 127-134.
 12. Попович Я. В., Михайлова К. В. Етична бесіда як один із провідних методів морального виховання дошкільників. URL: <https://surli.cc/ukpaog> (дата звернення 18.03.2026).
 13. Притулик Н. В. Практикум з теорії та методики виховання молодших школярів : навчально-методичний посібник. Чернігів: Видавець Лозовий В. М., 2016. 248 с.
 14. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посібник для вчителів і методистів початкового навчання. Київ: Богданова А. М., 2009. 226 с.
 15. Сухомлинський В. О. Народження добра. *Вибрані твори: в 5 т. Т. 5*. Київ: Рад. школа, 1977. С. 217-223.
 16. Ушинський К. Д. Праця в її психічному і виховному значенні. *Історія української школи і педагогіки : хрестоматія / Упоряд. О. О. Любар; За ред. В. Г. Кременя*. Київ: Знання, КОО, 2003. С. 234-244.
 17. Vasiutina T., Ishchenko L., Kit H., Bondar Y., Khilya A. Algorithm for implementing quest technologies in research work with preschool and primary school children. *Environment. Technology. Resources*. 2024. Vol. 2. P. 503-507. URL: <https://journals.rta.lv/index.php/ETR/article/view/8089> (дата звернення: 12.03.2026).
 18. McCrindle M., Fell A., Buckerfield S. Generation Alpha: Understanding Our Children and Helping Them Thrive. *Headline*, 2021. 368 p.
 19. Stakhova I., Kushnir A., Franchuk N., Kolesnik K., Lyubchak L., Vatsos M. Enhancing the Digital Competence of Prospective Primary School Teachers through Utilizing Kahoot! *International Electronic Journal of Elementary Education*. 2024. 16 (4). P. 467-478. <https://doi.org/10.26822/iejee.2024.346> (дата звернення: 12.03.2026).

References

1. Baraniuk, I. (2023). Khudozhno-pedahohichni tvory Vasylia Sukhomlynskoho yak vykhovnyi zasib v pochatkovii shkoli: metodychnyi aspekt [Artistic and pedagogical works of Vasyl Sukhomlynsky as an educational tool in primary school: methodological aspect]. *Innovatyka u vykhovanni – Innovation in education*, 1(18), 163-173. Retrieved from: <https://doi.org/10.35619/iuu.v1i18.558> [in Ukrainian].
2. Batareina, I. O. *Nova ukrainska shkola: orhanizatsiia moralnoho vykhovannia v novomu osvithnomu prostori* [New Ukrainian School: Organization of Moral Education in the New Educational Space]. Retrieved from: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-032-2-4> [in Ukrainian].
3. Bezborodykh, S. M. (2019). *Teoriia i metodyka vykhovannia molodshykh shkoliariv: navch.-metod. posib* [Theory and methods of educating younger schoolchildren: teaching and methodical manual]. Starobilsk: Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka». Retrieved from: <https://doi.org/10.31652/3041-2439-2025-3-1> [in Ukrainian].
4. Bekh, I. D. (2003-2006). *Vykhovannia osobystosti* [Personality Education]. Kyiv: Lybid. Kn. 1-3. [in Ukrainian].

5. Vasyliuk, A., & Kit, H. (2025). Uchni pokolinnia Alfa: spetsyfika navchannia v umovakh shkoly i stupenia [Alpha generation students: specifics of learning in school and grade conditions]. *Innovatsii v doshkilnii i pochatkovii osviti – Innovations in preschool and primary education*, 1(3), 9-20. [in Ukrainian].
6. Ivanytsia, H. A. (2010). *Dobrodii: kompleksna vykhovna systema shkoly pershoho stupenia: posib. dlia vchytelia* [Dobrodiy: a comprehensive educational system for a primary school: a manual for teachers]. Vinnytsia: Feniks. [in Ukrainian].
7. Kazanzhy, I. V. (2014). *Teoriia i metodyka vykhovnoi roboty v shkoli I stupenia: navchalnyi posibnyk* [Theory and methods of educational work in a school of the first degree: a textbook.]. Kyiv: Vydavnychi dim «Slovo». [in Ukrainian].
8. Kovalchuk, O., & Hudyma, N. (2023). Psykholohichni osnovy zmistu, form orhanizatsii ta metodiv moralnoho vykhovannia molodshykh shkolariv: vid tradytsii do innovatsii tsinnisnykh oriientyryv suchasnoi ukrainskoi shkoly [Psychological foundations of the content, forms of organization and methods of moral education of younger schoolchildren: from traditions to innovations of value orientations of the modern Ukrainian school]. *Naukovyi visnyk Izmailskoho derzhavnogo humanitarnoho universytetu – Scientific Bulletin of the Izmail State Humanitarian University. Series: Pedagogical Sciences*, 62, 129-139. Retrieved from: [https://doi.org/10.31909/26168812.2023-\(62\)-15](https://doi.org/10.31909/26168812.2023-(62)-15) [in Ukrainian].
9. Komenskyi, Ya. A. (2006). *Velyka dydaktyka. Istoriia zarubizhnoi pedahohiky. Khrestomatiia: navchalnyi posibnyk*; Ye. I. Kovalenko, N. I. Bielkina [Great Didactics. History of Foreign Pedagogy. Reading Compendium: textbook; E. I. Kovalenko, N. I. Belkina]. Kyiv: TsNL. [in Ukrainian].
10. Maksymenko, S. D. (2004). *Zahalna psykholohiia: navchalnyi posibnyk*. Vydannia druhe, pereobladnane ta dopovnene [General Psychology: textbook. Second edition, revised and supplemented]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury. [in Ukrainian].
11. Polishchuk, O. P. (2019). Metodyka ta pedahohichni umovy formuvannia moralno-tsinnisnykh oriientatsii molodshykh shkolariv u protsesi pozaklasnoi vykhovnoi roboty [Methodology and pedagogical conditions for the formation of moral and value orientations of younger schoolchildren in the process of extracurricular educational work]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu – Collection of scientific works of the Uman State Pedagogical University*; redkol.: S. V. Sovhira, I. I. Demchenko, O. D. Baldyniuk ta in.; Umanskyi derzh. ped. un-t im. P. Tychyny. Uman: Vizavi, 4, 127-134. [in Ukrainian].
12. Popovych, Ya. V., Mykhailova, K. V. *Etychna besida yak odyz iz providnykh metodiv moralnoho vykhovannia doshkilnykiv* [Ethical conversation as one of the leading methods of moral education of preschoolers]. Retrieved from: <https://surli.cc/ukpaog> [in Ukrainian].
13. Prytulyk, N. V. (2016). *Praktykum z teorii ta metodyky vykhovannia molodshykh shkolariv: navchalno-metodychnyi posibnyk* [Practical course on the theory and methods of educating younger schoolchildren: educational and methodological manual]. Chernihiv: Vydavets Lozovyi V. M. [in Ukrainian].
14. Savchenko, O. Ya. (2009). *Vykhovnyi potentsial pochatkovoї osvity: posibnyk dlia vchyteliv i metodystiv pochatkovoho navchannia* [Educational potential of primary education: a manual for teachers and methodologists of primary education]. Kyiv: Bohdanova A. M. [in Ukrainian].
15. Sukhomlynskyi, V. O. (1997). *Narozhennia dobra* [The Birth of Good]. *Vybrani tvory: v 5 t. T. 5*. Kyiv: Rad. Shkola. [in Ukrainian].
16. Ushynskyi, K. D. (2003). *Pratsia v yii psykhychnomu i vykhovnomu znachenni. Istoriia ukrainskoi shkoly i pedahohiky: khrestomatiia; uporiad. O. O. Liubar; za red. V. H. Kremenia* [Work in its Mental and Educational Meaning. History of Ukrainian School and Pedagogy: a reader; compiled by O. O. Lyubar; edited by V. G. Kremenia]. Kyiv: Znannia, KOO. [in Ukrainian].

17. Vasiutina, T., Ishchenko, L., Kit, H., Bondar, Y. & Khilya, A. (2024). Algorithm for implementing quest technologies in research work with preschool and primary school children. *Environment. Technology. Resources*, 2, 503-507. DOI: <https://doi.org/10.17770/etr2024vol2.8089> [in English].
18. McCrindle, M., Fell, A., & Buckerfield, S. (2021). *Generation Alpha: Understanding Our Children and Helping Them Thrive*. Headline. [in English].
19. Stakhova, I., Kushnir, A., Franchuk, N., Kolesnik, K., Lyubchak, L., & Vatso, M. (2024). Enhancing the Digital Competence of Prospective Primary School Teachers through Utilizing Kahoot! *International Electronic Journal of Elementary Education*, 16 (4), 467-478. Retrieved from: <https://doi.org/10.26822/iejee.2024.346> [in English].

Про авторів

Людмила Любчак,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри початкової освіти,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
ORCID ID 0000-0002-2330-2998,
liudmyla.liubchak@vspu.edu.ua

About the Authors

Liudmyla Liubchak,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Primary Education,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,
Vinnytsia, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-2330-2998,
liudmyla.liubchak@vspu.edu.ua

Статтю надіслано до редколегії 26.01.2026 р.

Статтю рекомендовано до друку 22.05.2026 р.

Статтю опубліковано 31.05.2026 р.